

La miraculosa violeta clistogàmica de Maria

Veig florir les primeres violetes i pense que l'hivern s'acosta. Els pèsols d'olor, que deia Josep Carner, em reconforten en aquests dies de final de novembre, assolats i freds, de cels esbatanats, d'una carnació vítria. És una flor tan humil que resulta entranyable; una flor que des de sempre ha simbolitzat la modèstia. Per això, en la tradició cristiana ha estat signe marià, i apareix sovint en les escenes d'adoracions, com ara en la superba taula de Luca Signorelli que es conserva al Museo dell'Opera de Perugia. La Verge Maria, entronitzada, envoltada de sants –entre ells un sant Onofre de barba crespa– llig un llibre piú, indiferent del tot a tanta devoció, amb el Nen portant una branca d'assutzena i, als peus de tots dos, en un gotet de vidre, un ramellet de violetes. Aquest és el contrast: en aquell ambient recaragolat i una mica untuós, les violetes –i les notes d'un àngel que afina un llaüt– embaumen l'escena de candor.

Per aquesta senzillesa de vegades també ha simbolitzat Jesucrist, que va tenir la humilitat de fer-se home. Per això, Signorelli, en la *Crucifixió* que es conserva als Uffizi, envolta la creu de violetes. És un Crist musculós, de carn tesa i morena, un cos característic de Signorelli, que ja preludia la seua obra mestra d'Orvièto. Als seus peus es desespera una Maria Magdalena, vora un crani humà, on sembla que s'amaga algun rèptil. També la violeta és atribuït de santa Fina, que va viure durant el segle XIII a San Gimignano, i que va morir a quinze anys, després d'haver-se dedicat a assistir els més necessitats: diuen que en el moment de la seua mort varen brotar al seu llit unes violetes, que donaven fe de la seua santedat i de la seua puresa.

Martí Domínguez

És curiós com sovint la percepció més instintiva dels homes té a veure amb la realitat. Charles Darwin, al bell llibre *La forma de les flors*, dedica unes quantes pàgines a parlar d'aquesta planta: algunes de les seues flors, ens diu, són clistogàmiques (del grec *kleistós* –'clos' o 'tancat'– i *gamein* –'matrimoni'–): és a dir, s'hi produeix l'autofecundació sense obrir-se la flor. Darwin suggereix que com que les violetes creixen en ambients ombrívols, i com que floreixen a l'hivern, s'asseguren així la fecundació, i s'eviten haver de dependre dels insectes, escassos en aquella època de l'any. A més a més, allò els evita una despesa de recursos importants: el pol·len, ens diu, conté molt nitrogen i fòsfor, i d'aquesta manera res no es perd amb el vent o amb els insectes. Si una sola flor de peònia fa 3.654.000 grans de pol·len, o si una d'hibiscus en fa 4.863, la humil violeta amb un centenar en té prou. També per a Linné fou tot un descobriment aquesta classe de flor, i al seu *Hortus Cliffortianus* la descriu com a “*viola floribus radicalibus abortiventibus, caulis apetalis seminifera*”; més tard la denominà *Viola mirabilis*.

Convindreu amb mi que aquesta miraculosa clistogàmia és molt adequada per a la sagrada concepció de la Verge Maria... Ah, quanta raó tenien els talmudistes quan l'associaven a aquesta flor. Hug de Sant Víctor li dedicava aquesta salve floral: “Flos es pulchritudine, favus dulcedine, viola humilitate, rosa caritate vel compassione, suavitate lilum” (“sou la flor per la vostra bellesa, la mel per la vostra dolcesa, la violeta per la vostra humilitat, la rosa per la vostra caritat i compassió, el lliri per la vostra suavitat”). Sí, sí, però sou, sobretot, la violeta. Pel miraculós misteri.